

УДК 027.7:001.891

Бычко О. М., Кандул А. Г.

Научная библиотека,

Хмельницкий национальный университет

БІБЛІОТЕКА ВУЗА: ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НАУКОМЕТРИЧЕСКИХ РЕСУРСОВ

Рассмотрены основные направления деятельности научной библиотеки Хмельницкого национального университета по популяризации и использованию наукометрических баз данных.

Ключевые слова: инновации в библиотеке, университетские библиотеки, наукометрические базы данных, популяризация ресурсов.

Bychko O. M., Kandul A. G.

The Scientific Library

of the Khmelnytskyi National University

UNIVERSITY LIBRARY: POPULARIZATION AND USE OF SCIENTOMETRIC RESOURCES

The main directions of activity of the scientific library of the Khmelnytsky National University for popularization and use of scientometric databases are considered.

Key words: innovation in the library, university libraries, scientometric data bases, popularization of resources.

УДК 004.774:021.1

Єніфанова О. В., Савельєва В. В.

наукова бібліотека,

Східноукраїнський національний університет

імені Володимира Даля

ПІДВИЩЕННЯ ПУБЛІКАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ НАУКОВЦІВ УНІВЕРСИТЕТУ: МОЖЛИВОСТІ БІБЛІОТЕКИ

Розглядається функція університетської бібліотеки з підтримки публікаційної активності навчального закладу. Охарактеризовані основні напрями реалізації даної функції, наведені приклади з досвіду роботи НБ СХУ ім. В. Даля.

Ключові слова: бібліотека ЗВО, публікаційна активність, функції бібліотек.

Останні роки характеризуються тим, що система вищої освіти виходить на новий рівень, впроваджуючи нові освітні стандарти. З одного боку – йде процес осучаснення вищої освіти, розвитку вищої школи відповідно до вимог часу, розвитку університетської науки. Сьогодні вже всім зрозуміло, що якісну освіту можна надавати тільки на базі наукових досліджень. Без науки університету немає. У Законі України "Про вищу освіту" зазначено, що наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність є невід'ємною складовою освітньої діяльності, її провадження університетами, академіями, інститутами є обов'язковим. З іншого боку – установи вищої освіти існують в умовах жорсткої конкуренції, міжнародні рейтинги

університетів фактично формують моделі і задають стандарти розвитку сучасного ЗВО. Значну вагу в рейтингу університетові дає результативність і якість дослідницької, а точніше публікаційної активності. Наукові публікації займають особливе місце. Таким чином, одне з пріоритетних завдань сучасного університету – зростання дослідницької, а значить, і публікаційної активності, збільшення кількості робіт, опублікованих в провідних наукових виданнях, представлених у віртуальному науковому середовищі, підвищення їх цитованості.

Якісна публікація – це можливість для науковця презентувати себе і свої дослідження світовій науковій спільноті, своїм колегам, отримати оцінку своєї роботи або задати тему наукової дискусії. Тому у всіх міжнародних рейтингах на частку публікаційної активності припадає від 30 до 50 % загального показника рейтингу ЗВО.

Поняття публікаційної активності організації охоплює показники кількості публікацій та індексів цитування авторів, в працях яких ідентифікується приналежність цих авторів до даної організації. Індекс цитування (Science Citation Index – SCI) – показник "значущості" праць будь-якого вченого. Наявність в науково-освітніх організаціях вчених, які мають високий індекс, говорить про високу ефективність і результативність діяльності організації в цілому та є важливим показником його наукової репутації. Індекс Хірша (hindex) – базується на кількості публікацій вченого і кількості цитувань цих публікацій за певний період.

Бібліотека, будучи підрозділом університету, частиною цілісної системи, неминуче розвиває напрями своєї діяльності, органічно пов'язані з сучасними завданнями, що постають перед закладом, і готова ці завдання інтегрувати в нові бібліотечні функції. До такого, досить нового напрямку роботи, що освоюється сьогодні вітчизняними освітянськими бібліотеками, відноситься підтримка публікаційної активності своїх закладів. У зарубіжних університетських і наукових бібліотеках бібліометрія давно вважається одним з реальних інструментів, що забезпечують зв'язок у схемі "бібліотека – наука" [3, с. 7]. І бібліотека разом з іншими підрозділами університету включається в процес підвищення публікаційної активності науковців, відіграє не останню роль в процесах збільшення представництва української науки в глобальному просторі наукових комунікацій. Активно розвиваючи новий напрям діяльності, саме бібліотеки беруть на себе відповідальність за поширення результатів наукових досліджень вчених інституцій, адаптують університетську науку у світовий інформаційний простір.

У науковій бібліотечі СХУ ім. В. Даля цей напрямок діяльності почав впроваджуватися з 2011 року. Вивчався досвід зарубіжних і вітчизняних бібліотек, був створений електронний архів наукових публікацій відкритого доступу, який займав гідне місце в рейтингу Webometrics, був створений профіль університетської бібліотеки в Google Scholar. У 2012 році перед університетом постала проблема аналізу показників публікаційної активності університету, створення і ведення профілів університету міжнародних реферативних баз даних, підвищення бібліометричних показників університету. У бібліотеку університету стала надходити зростаюча кількість запитів від користувачів щодо правил обчислення індексу Хірша, пошуку і прикріплення статей в базу даних Google Scholar, правил ресстрації та ін. Постало питання, чи можна вважати, що даний напрямок роботи пов'язаний з бібліотечною діяльністю? Аналіз інформації виявив прямий зв'язок наукометричних показників з функціонуванням бібліографічних та повнотекстових баз даних електронних ресурсів, так як для оцінки наукової діяльності вчених і колективів використовують інформацію про публікації в провідних наукових журналах, отриману за допомогою міжнародних і вітчизняних баз даних. Всі ці показники якимось чином пов'язані з діяльністю бібліотеки. Тому розвиток цього напрямку діяльності і було доручено бібліотеці. У структурі наукової бібліотеки університету планувалося створення служби наукового

питування. Але не все так сталося, як гадалося. Події 2014 року на сході України внесли свої корективи. Університету довелося переміститися в місто Северодонецьк і там відновлювати свою діяльність. Університетська бібліотека втратила свої фонди, бібліотечні сервери з електронними ресурсами були знищені, тому багато чого довелося створювати з нуля.

Сьогодні вже можна говорити не тільки про відновлення, а й про розвиток університету. І якщо брати до уваги наукову складову, то публікаційна політика СНУ ім. В. Даля проводиться відповідно до наказу ректора "Про посилення наукової складової діяльності науково-педагогічних працівників СНУ ім. В. Даля" й орієнтована на:

- публікації в індексованих наукових журналах;
- публікації в електронних наукових журналах (наукометричних БД);
- публікації в Інституційному репозитарії;
- реєстрація Інституційного репозитарію в реєстрах ресурсів відкритого доступу, каталогах і базах даних;
- створення авторського профілю у Google Scholar, наповнення його публікаціями та афілювання авторського профілю до університету;
- реєстрація науковців в ORCID та ResearcherID.

Бібліотекари включаються в науковий процес на різних його етапах: пошуку, аналізу, публікації, поширення та ін. Звичайно, бібліотекар не проведе за науковця дослідження; не напише за нього роботу, статтю чи монографію; не працюватиме над зауваженнями рецензентів. Але саме бібліотекар-фахівць може допомогти в таких питаннях, як:

- вибір видання для публікації;
- пошук літератури для наукових досліджень;
- наукометричні показники в діяльності вченого;
- представлення результатів наукової діяльності у відкритому доступі;
- розбудова іміджу (ідентифікатори, соціальні мережі).

З метою реалізації функції підтримки публікаційної активності бібліотека пропонує інформаційно-бібліотечний сервіс, що включає:

- Інформаційну підтримку. Бібліотечний сайт має спеціальні розділи, присвячені питанням наукометрії, публікаційної активності. Створюються ановані списки баз даних наукового питування, методичні рекомендації з роботи з такими базами, добірки корисних ресурсів. Через бібліотечний сайт і сторінки в соціальних мережах користувачі сповіщаються про проведення семінарів з таких тем від компаній Elsevier, від Clarivate Analytics тощо.

- Консультативну допомогу. Співробітники бібліотеки консультують викладачів і співробітників університету з питань використання міжнародних баз даних наукового питування, з пошуку публікацій авторів, приєднання публікацій і посилань до авторського профілю, ідентифікації організації в публікаціях автора тощо. Консультації надаються при безпосередньому спілкуванні, через віртуальну довідкову службу і по електронній пошті.

- Освітні послуги. Бібліотека організовує навчальні семінари і тренінги для груп дослідників з метою надання їм необхідних знань та навичок для грамотної розбудови наукового іміджу, по роботі з базами наукового питування та поліпшенню показників публікаційної активності авторів. Серед тем: "Оформлення публікації, робота з бібліографічним списком"; "Наукова стаття. Рекомендації авторам з підготовки публікації в міжнародних рейтингових журналах"; "Підвищення цитованості авторів шляхом розміщення робіт в архіві відкритого доступу"; "Актуалізація профілю учасника в вітчизняних та міжнародних базах питування"; "Наукометрія. Базова інформація"; "Український індекс цитування" та ін.

- Допомогу науковцям у створенні (упорядкуванні) авторських профілів у базах Scopus, Google Scholar, у бібліографічних менеджерах та спеціалізованих соціальних мережах, реєстрах ідентифікаторів автора ResearcherID та ORCID.

- Моніторинг і аналіз публікаційної діяльності вчених, контроль і облік статей в доступних базах даних (із наданням аналітичних звітів, довідок).

- Адміністрування інституційного репозитарію (електронного архіву відкритого доступу) наукових публікацій СНУ ім. В. Даля – eEast-UkrNUIR, що індексується пошуковими системами. Розміщення повного тексту публікації та її бібліографічного опису в електронному архіві СНУ ім. В. Даля сприяє підвищенню видимості статті в мережі інтернет та її доступності для наукової спільноти. Крім того, наповнення архіву актуальними роботами сприяє зростанню позицій університету в національних і міжнародних рейтингах. Бібліотека забезпечує доступ до ресурсу, надає права зареєстрованим користувачам, редагує метадані, генерує статистичні дані, робить резервне копіювання, синхронізацію з Google Scholar і Google аналітикою. Розроблені інструктивно-методичні документи, що допомагають користувачам зареєструватися в репозитарії, підписатися на розсилку, здійснювати пошук в архіві, розміщувати і при необхідності редагувати публікації. За бажанням авторів бібліотека приймає матеріали на архівування.

В цілому діяльність з підтримки публікаційної активності університету зміцнює робочі зв'язки бібліотеки і кафедр, розширює коло викладачів, які звертаються в бібліотеку, сприяє зростанню авторитету бібліотеки як професійного співтовариства, підвищує кваліфікацію самих бібліотечних працівників. Формування в університетській бібліотеці нової затребуваної функції оживляє, відтворює її найважливішу соціальну функцію сприяння науки й освіті, їх інформаційного забезпечення. Сучасний світ вносить стрімкі зміни в роботу бібліотеки. І ця робота сьогодні неможлива без сучасного інноваційного бібліотекаря, який володіє знаннями, навичками, працює в руслі сучасних вимог. Кваліфікований персонал стає основним ресурсом бібліотеки, який дозволяє професійно виконувати спектр необхідних користувачеві інформаційних послуг. Одні види діяльності бібліотеки зменшуються або йдуть, але з'являються інші функції, не менш важливі і цікаві. Виходячи з усього цього, можна з упевненістю сказати, що бібліотеку СНУ ім. В. Даля чекає попереду багато роботи і безперервне розширення сфери діяльності.

Список використаних джерел

1. Назаровець, С. Квартальний підхід до проблеми стимулювання росту наукової продуктивності в університетах України / С. Назаровець // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. – 2016. – № 2. – С. 10–12.
2. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII // Законодавство України / Верхов. Рада України : офіційний веб-портал. – Текст. дані. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. – Назва з екрану.
3. Шрайберг, Я. В поєднанні об'єктивності. "Карта науки" веде в бібліотеку / Я. Шрайберг // Понск. – 2014. – 14 лютого (№ 07). – С. 7.
4. eEast-UkrNUIR. Інституційний репозитарій Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/?locale=uk>. – Назва з екрану.

Епифанова О. В., Савельєва В. В.

наукова бібліотека,

Восточноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля

ПОВЫШЕНИЕ ПУБЛИКАЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ УЧЕНЫХ УНИВЕРСИТЕТА: ВОЗМОЖНОСТИ БИБЛИОТЕКИ

Рассматривается функция университетской библиотеки по поддержке публикационной активности университета. Охарактеризованы основные направления реализации данной функции, приведены примеры из опыта работы НБ СНУ им. В. Даля.

Ключевые слова: библиотека университета, публикационная активность, функции библиотек.

Yepifanova O. V., Savelieva V. V.

Volodymyr Dahl East Ukrainian National University,
Scientific Library

INCREASING THE PUBLICATION ACTIVITY OF UNIVERSITY SCIENTISTS: THE POSSIBILITIES OF THE LIBRARY

The function of the university library in support of the publication activity of the university is considered. The main directions for the implementation of this function are described, examples from the work experience of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University Scientific Library are given.

Keywords: university library, publication activity, library functions.

УДК 378.147:023

Єрмолаєва Г. А.,

канд. пед. наук, доцент,

кафедра інформаційної, бібліотечної

та архівної справи, Відокремлений підрозділ

"Миколаївська філія Київського національного

університету культури і мистецтв"

ИНТЕРАКТИВНЫЕ ФОРМЫ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕЧНИХ ФАХІВЦІВ

Розглянуті сучасні інтерактивні форми навчання сучасних бібліотечних фахівців, що найбільш поширено використовуються у ВНЗ та сприяють реалізації модернізації освіти та підготовки конкурентоздатних майбутніх фахівців.

Ключові слова: інтерактивна методика навчання, навчальний процес, майбутні бібліотечні фахівці

Нові запити інформаційного суспільства XXI сторіччя висунули вимоги до підготовки майбутніх бібліотечних фахівців, що і зумовило потребу в пошуку і впровадженні нових сучасних технологій навчання, а це, у свою чергу, – інтерактивних форм.

У підготовці майбутніх бібліотечних фахівців склалася усталена система підготовки кадрів, в якій використовуються традиційні форми проведення занять: лекції, практичні заняття, консультації, заліки, екзамени, різноманітні форми позааудиторної роботи. Ця методика навчання у вишому навчальному закладі передбачає спілкування викладача і студента, сутність якого зводиться до передачі знань студентам; контролю викладача за якістю та успішністю засвоєння знань. У дидактичній такій моделі набула статусу директивної. Під час директивної моделі результат навчання зводиться лише до передачі знань (викладач) та механічного засвоєння та відтворення (студент). Основними критеріями директивної моделі навчання є точність, достовірність інформації, підсумковий контроль.

Отже, у сучасному середовищі вищої освіти постає проблема використання сучасних форм і методів організації навчальної діяльності студентів. Така інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій з іншими технологіями навчання набагато збільшує їхні можливості здійснювати вибір і реалізацію індивідуального навчального дискурсу у відкритому освітньому просторі та підвищує якість підготовки студентів. Для цього необхідне широке інформаційне поле діяльності, джерела інформації, самостійний пошук шляхів обґрунтування різних візій щодо однієї й тієї самої проблеми, самостійний пошук шляхів її обґрунтування та розв'язання.

У зв'язку з переходом на компетентнісну основу в підготовці майбутніх фахівців виникає потреба у зміні технологій, форм і методів проведення занять, що дозволить уникнути наслідків наявної суперечності між теоретичною підготовкою й ефективністю практичної роботи фахівців. Це і зумовлює необхідність розроблення і використання інноваційних технологій навчання в підготовці майбутніх бібліотечних фахівців.

Інтерактивне навчання, на думку О. В. Шварц, – це діалогове навчання, яке заперечує домінування як одного виступаючого, так і однієї думки над іншою. Воно передбачає:

- постійну, активну взаємодію, взаєморозуміння викладача і студентів – учасників процесу навчання;
- вирішення загальних, але значущих для кожного учасника завдань, проблем;
- рівноправність викладача і студентів як суб'єктів навчального процесу.

Метою інтерактивного навчання є розвиток особистості майбутнього фахівця, насамперед – різноманітних форм мислення кожного студента у процесі засвоєння знань за визначення конкретних цілей і завдань освіти розглядається як цілісна взаємодія всіх учасників навчально-виховного процесу, в якому вони виступають суб'єктами знань, спілкування та організації. При цьому взаємодія між викладачем і студентами має суб'єкт-суб'єктний характер. Викладач повинен надати перевагу не інформаційно-контролюючій функції, а організаційно-стимулюючій, культивує демократичний стиль керування, підтримує ініціативу студентів та має настанову на співпрацю та солідарну відповідальність за її результати [8, с. 268].

З-поміж інтерактивних форм лекцій, які варто використати у навчанні студентів, слід виокремити такі: евристична бесіда, проблемна лекція, лекція у формі прес-конференції із залученням фахівців галузі, лекція-консультація як форма підсумкового заняття за окремим змістовим модулем та ін. Визначальною характеристикою інтерактивної лекції є її яскраво виражений діалоговий характер, для чого викладачу доцільно застосовувати методи так званого фронтального навчання, а саме: обговорення проблеми у загальному колі, "мікрофон", "мозковий штурм", "логічний ланцюжок", незакінчені речення, "дерево рішень" тощо.

До результативних інтерактивних форм практичних занять відносимо такі: ділова гра, кейс-навчання, "круглий стіл", фокус-група, "акваріум" та ін. Ділові ігри спонукають